

Організація з безпеки та
співробітництва в Європі
Спеціальна моніторингова місія в Україні

ТЕМАТИЧНИЙ ЗВІТ

ВПЛИВ МІН, НЕВИБУХЛИХ БОЄПРИПАСІВ ТА ІНШИХ
ВИБУХОНЕБЕЗПЕЧНИХ ПРЕДМЕТІВ НА ЦИВІЛЬНЕ НАСЕЛЕННЯ
ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Січень 2018 — жовтень 2019

Грудень 2019

Опубліковано Спеціальною моніторинговою місією ОБСЄ в Україні

© Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні 2019 р.

Усі права захищені. Використання та копіювання змісту цього видання дозволяється в некомерційних цілях та за умови обов'язкового посилання на Спеціальну моніторингову місію ОБСЄ в Україні.

Звіт англійською, українською та російською мовами доступний в електронному вигляді за посиланням: <http://www.osce.org/ukraine-smm>

ЗМІСТ

Короткий виклад	4
Вступ	6
Договірні зобов'язання та механізми їх виконання	7
Наявність мін та невибухлих боєприпасів на сході України	9
Жертви серед цивільного населення через спрацювання мін та інших вибухонебезпечних предметів	11
Вплив мін та інших вибухонебезпечних предметів на свободу пересування цивільного населення	14
Міни та невибухлі боєприпаси біля КПВВ та блокпостів	14
Сільськогосподарські угіддя	17
Забруднення річок та берегів	18
Міни та інші вибухонебезпечні предмети на кладовищах або поблизу них	19
Наявність мін та невибухлих боєприпасів біля цивільних об'єктів життєзабезпечення	21
Міни та інші вибухонебезпечні предмети поблизу навчальних закладів	24
Інформаційно-роз'яснювальні заходи з інформування про мінну небезпеку	26
Вплив на свободу пересування Місії	28
Заключні спостереження	29

КОРОТКИЙ ВИКЛАД

Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні (СММ) здійснює моніторинг та звітує про вплив конфлікту на цивільне населення в Донецькій та Луганській областях України з 2014 року. Одним із найбільш небезпечних наслідків конфлікту є велика кількість мін, невибухлих боєприпасів (НВБ) та інших вибухонебезпечних предметів (ВНП), які забруднюють райони, де живуть і працюють цивільні особи. Більшість забруднених районів розташовані в зоні безпеки на відстані 15 км по обидві сторони лінії зіткнення, яка простягається майже на 500 км та розмежовує підконтрольні урядові райони від непідконтрольних. Починаючи з 2018 року, СММ повідомила про понад 10 000 мін (переважно протитранспортні міни), зафіксованих по обидві сторони лінії зіткнення. У цьому тематичному звіті описується вплив цих предметів на цивільне населення та повсякденне життя мирних мешканців у період із 1 січня 2018 до 31 жовтня 2019 року.

Із 380 підтверджених цивільних жертв протягом звітного періоду 133 особи постраждали (із них 34 загинули) через міни, НВБ та інші вибухонебезпечні предмети. З усіх цих жертв майже 25% діти, багато з яких загинули або дістали поранення внаслідок вибуху вибухонебезпечних предметів, знайдених у садках чи полях, де вони граються. Від мін, НВБ та інших вибухонебезпечних предметів загинуло більше людей, ніж через обстріли зі стрілецької зброї та важкого озброєння. Їх наявність також обмежує свободу пересування цивільних осіб, особливо на підконтрольних урядові контрольних пунктах в'їзду-виїзду (КПВВ) та на відповідних непідконтрольних урядові блокпостах, які цивільні особи повинні проходити для перетину лінії зіткнення.

Наявність таких вибухонебезпечних предметів значно зменшує можливості цивільного населення обробляти землю, ловити рибу в озерах та річках, ходити на роботу та до школи і навіть на кладовища.

Забруднення мінами територій навколо об'єктів цивільної інфраструктури, таких як: водопроводи та газорозподільні станції (багато з яких розташовані уздовж лінії зіткнення), становить небезпеку для працівників, які повинні мати доступ до цих об'єктів з метою проведення необхідних робіт із ремонту та техобслуговування. Це також спричиняє затримки у проведенні цих робіт, що у свою чергу потенційно призводить до перебоїв у водо-, газо- та електропостачанні та проблем зі зв'язком.

Обстріли в містах та селах, розташованих поблизу лінії зіткнення, та навколо цих населених пунктів призводять до їх забруднення НВБ та іншими вибухонебезпечними предметами, зокрема забруднення території навчальних закладів, що створює додаткові ризики для дітей та шкільних працівників.

Задля зниження ризику, спричиненого цими вибухонебезпечними предметами, проводяться інформаційно-роз'яснювальні заходи з інформування населення щодо мінної безпеки. У підконтрольних урядові районах ці програми реалізуються українськими органами влади за підтримки Координатора проектів ОБСЄ в Україні, а також різних міжнародних агенцій, національних та міжнародних неурядових організацій (НУО). Місія продовжує проводити інформаційно-роз'яснювальні заходи з інформування населення щодо мінної безпеки у школах у підконтрольних урядові селах і містечках поблизу лінії зіткнення.

У невідконтрольних урядові районах, де доступ та діяльність міжнародних організацій та НУО обмежуються збройними формуваннями, Місії повідомили про те, що інформаційно-роз'яснювальні заходи з інформування населення щодо мінної небезпеки проводяться збройними формуваннями. Доступ СММ також обмежений, і спостерігачам вдалося розповсюдити інформаційно-просвітницькі матеріали тільки в населених пунктах, розташованих поблизу лінії зіткнення.

СММ відзначила невеликий прогрес у розмінуванні в рамках зобов'язань за Рішенням Тристоронньої контактної групи (ТКГ) щодо протимінної діяльності від березня 2016 року, які передбачають маркування та огороження ділянок, що підлягають очищенню від мін, та сприяння підвищенню рівня поінформованості цивільного населення з питань мінної безпеки. Позитивним зрушенням стало прийняття 6 грудня 2018 року Закону «Про протимінну діяльність в Україні», який набрав чинності 25 січня 2019 року. Закон забезпечує правову основу для розробки політики та програм у сфері протимінної діяльності. Реалізація цього закону є вкрай важливою для подолання далекосяжних наслідків конфлікту, пов'язаних із мінами та НВБ.

ВСТУП

Один із наслідків конфлікту в Донецькій та Луганській областях — це забруднення мінами та іншими вибухонебезпечними предметами території площею близько 15 000 км², що сильно впливає на життя тисяч мирних жителів¹. Поза межами звітнього періоду в Місії стався трагічний випадок: один член СММ загинув та ще двоє отримали поранення, коли їх автомобіль наїхав на вибухонебезпечний предмет (ймовірно міну) під час проведення моніторингу 23 квітня 2017 року біля непідконтрольного уряду н. п. Пришиб на Луганщині.

У цьому звіті йдеться про вплив мін та інших вибухонебезпечних предметів на цивільне населення в постраждалих від конфлікту районах Донецької та Луганської областей у період із 1 січня 2018 до 31 жовтня 2019 року. Після опису зобов'язань, взятих сторонами щодо вилучення мін, у цьому звіті подається огляд впливу мін, НВБ та інших вибухонебезпечних предметів на цивільне населення з точки зору кількості жертв, свободи пересування, можливості проведення ремонту та техобслуговування життєво важливих об'єктів цивільної інфраструктури та доступу до навчальних закладів.

Наприкінці звіту міститься огляд впливу мін та інших вибухонебезпечних предметів на свободу пересування Місії, а також інформаційно-роз'яснювальних заходів з інформування населення щодо мінної небезпеки, що проводяться СММ.

Дані, представлені у цьому звіті, ґрунтуються на безпосередніх спостереженнях Місії та враховують інформацію від цивільних осіб, з якими спостерігачі зустрічалися під час патрулювання в постраждалих від конфлікту районах Донецької та Луганської областей. Окрім цього, також враховуються матеріали фіксації за допомогою технічних засобів моніторингу СММ, таких як безпілотні літальні апарати (БПЛА).

---

¹ До інших вибухонебезпечних предметів належать НВБ, боеприпаси, гранати, міни-пастки та саморобні вибухові пристрої.

ДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ТА МЕХАНІЗМИ ЇХ ВИКОНАННЯ

Сторони, що підписали Меморандум від 19 вересня 2014 року, домовилися про заборону встановлення мін у зоні безпеки, що охоплює 30 км навколо лінії зіткнення, та про вилучення встановлених в цій зоні мін². Рішенням ТКГ щодо протимінної діяльності від 3 березня 2016 року підписанти узгодили перелік пріоритетних ділянок, що підлягають очищенню від мін, які вони зобов'язалися позначити, огородити та картографувати, а також домовилися про необхідність сприяти проведенню інформаційно-роз'яснювальних заходів з інформування цивільного населення щодо мінної небезпеки. Ці 12 пріоритетних ділянок здебільшого охоплюють об'єкти цивільної інфраструктури³. СММ проводить моніторинг на цих пріоритетних ділянках за допомогою патрулювання та дистанційного спостереження з використанням технічних засобів.

Питання протимінної діяльності постійно включається до порядку денного Робочої групи ТКГ з безпекових питань (РГБ). Будучи координатором РГБ, Голова СММ ОБСЄ постійно наголошує на важливості протимінної діяльності в інших ключових районах, у результаті чого в деяких місцях сапери провели розмінування поблизу навчальних закладів з обох сторін лінії зіткнення. Однак Місія досі не отримала жодної відповіді на листи Голови СММ ОБСЄ до підписантів Мінських угод

від 5 травня 2017 року, 13 квітня 2018 року та нещодавній лист від 7 березня 2019 року, у яких Голова Місії звертається із запитом надати інформацію про всі ділянки ймовірної чи підтвердженої наявності мін та НВБ.

Загалом Місія відмітила незначний прогрес у розмінуванні (очищення від мін, НВБ та інших вибухонебезпечних предметів). Понад 250 разів СММ доводила до відома групи української сторони Спільного центру з контролю та координації (СЦКК)⁴, а також членів збройних формувань у Донецькій та Луганській областях інформацію про місцезнаходження мін та НВБ, які становили особливу небезпеку для цивільного населення, у тому числі і для членів Місії, із запитом на їх вилучення⁵. Проте наразі не існує створеного органу чи механізму для координації заходів із розмінування з будь-якої сторони лінії зіткнення або для перевірки того, чи такі заходи проведені.

6 грудня 2018 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про протимінну діяльність в Україні», який набув чинності 25 січня 2019 року, що вперше забезпечує правову основу гуманітарного розмінування в Україні. Закон, серед іншого, встановлює інституційну основу для розробки та реалізації політики та програм у сфері протимінної діяльності.

² Пункт 6 Меморандуму про виконання положень Протоколу за результатами консультацій Тресторонньої контактної групи щодо кроків, спрямованих на реалізацію Мирного плану Президента України П. Порошенка та ініціатив Президента Росії В. Путіна: «Заборона встановлення мін у межах зони безпеки. Усі раніше встановлені в межах зони безпеки міни мають бути вилучені».

³ До 12 пріоритетних ділянок належать Вуглегірська ТЕС – Михайлівка; Оленівка, Південнодонбаська; Горлівка (Вуглегірська ТЕС – Макіївська); Проект водопостачання «Карбоніт»: півн. н. п. Первомайськ; н. п. Красний Лиман; півн. схід н. п. Красний Лиман (Луганська ТЕС – Ювілейний); Луганська ТЕС – Михайлівка; Майорськ – Горлівка; Травневе, Гладосове, Зайцеве (Вуглегірська ТЕС – Центральна №1); Травневе, Гладосове, Зайцеве (Вуглегірська ТЕС – Центральна №2); Старобешівська ТЕС – Азовська; та Ясинувата – Авдіївка (платформа).

⁴ СЦКК створено у вересні 2014 року Україною та Російською Федерацією, які розмістили по одному зі своїх представників для спільного керування Центром та штабом офіцерів Збройних сил України та Збройних сил Російської Федерації, розміщених у визначених секторах Луганської і Донецької областей. У грудні 2017 року офіцери Збройних сил Російської Федерації вийшли з СЦКК та виїхали з України.

⁵ До таких районів належать Е58 між Маріуполем та Новоазовськом; Т0519 між Пікузами (кол. Комінтернове) та Маріуполем; Н20 поблизу Ясинуватої на північ до Кам'янки; Е40 / М03 між Світлодарськом та Дебальцевим; дорога, що з'єднує Верхньоторецьке та Бетманове (кол. Красний Партизан), муніципальна дорога, що з'єднує Жованку з Зайцевим; і Н21 через міст у Щасті.

Наприклад, законом створюється Національний орган із питань протимінної діяльності, відповідальний за розробку щорічного плану протимінної діяльності, та Центр протимінних операцій, відповідальний за забезпечення реалізації державної політики у сфері протимінної діяльності та координацію діяльності з проведення операцій із розмінування. Координатор проектів ОБСЄ в Україні надає підтримку органам влади України шляхом поширення кращої практики реалізації міжнародних стандартів протимінної діяльності та розбудови технічного потенціалу компетентних відомств для створення функціональної системи протимінної діяльності. 25 квітня 2019 року було прийнято поправку до закону, яка стосується процесу, за допомогою якого оператори протимінної діяльності можуть отримувати фінансування від міжнародних донорів. Фінансування виконання закону у 2019 році не передбачено, оскільки він був прийнятий після затвердження бюджету на 2019 рік. Однак у бюджеті на 2020 рік, який було затверджено 14 листопада 2019 року, було закладено 5 мільйонів гривень (близько 185 000 євро) для зменшення соціального, економічного та екологічного впливу вибухонебезпечних предметів на життя і діяльність населення та інформування населення про безпеку, яку несуть вибухонебезпечні предмети. Головним розпорядником цих коштів є Міністерство у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України.

НАЯВНІСТЬ МІН ТА НЕВИБУХЛИХ БОЄПРИПАСІВ НА СХОДІ УКРАЇНИ

За даними Управління ООН із координації гуманітарних питань (УКГП ООН), Україна залишається однією з найбільш забруднених мінами країн світу⁶.

За даними Міністерства оборони України, понад 7 000 км² території підконтрольних урядові районів і 8 000 км² території непідконтрольних урядові районів забруднені мінами, НВБ та іншими вибухонебезпечними предметами⁷.

Більшість забруднених районів розташовані в межах зони безпеки, що простягається на 15 км по обидві сторони від лінії зіткнення. З початку 2018 року СММ повідомила про понад 10 000 мін, переважно протитранспортні міни, зафіксовані по обидві сторони уздовж близько 500-км лінії зіткнення. Міни фіксували в районі КПВВ та відповідних блокпостів збройних формувань, у населених пунктах та на сільськогосподарських угіддях, а також на трьох ділянках розведення сил і засобів та поблизу них⁸.

Спостерігач СММ ОБСЄ на сході України

Небезпеку також становлять боєприпаси артилерійських гармат, мінометів та іншого

озброєння, які не розірвалися на полях, дорогах або в населених пунктах.

Достеменно невідомо, скільки боєприпасів не розірвалися і тепер становлять небезпеку для цивільного населення, у тому числі для членів Місії, проте за звітний період СММ зафіксувала понад 560 000 порушень режиму припинення вогню вздовж лінії зіткнення.

Поширеність НВБ та інших вибухонебезпечних предметів не має чіткої закономірності, і Місія фіксує їх майже щодня. Наприклад, у березні 2019 року СММ виявила чотири НВБ, за оцінкою, фрагменти боєприпасів реактивних систем залпового вогню, що застрягли в асфальтовому покритті в житлових районах поблизу центрального залізничного вокзалу непідконтрольного уряду Донецька. Багато разів команди Місії помічали НВБ вздовж дороги Т0504 між підконтрольною урядові Попасною та непідконтрольним урядові Молодіжним, що є одним із небагатьох автомобільних маршрутів, яким Місія користується для перетину лінії зіткнення на Луганщині. Також у червні 2019 року в підконтрольній урядові Попасній спостерігачі виявили 3 хвостовики від мінометних мін посеред дороги Т0504.

На забруднених територіях проводяться певні обмежені заходи з розмінування, проте системне розмінування вздовж лінії зіткнення не відбувається.

⁶ УКГП ООН «Східна Україна — один із найбільш забруднених мінами регіон у світі», 4 квітня 2019 р. <https://www.unocha.org/story/eastern-ukraine-one-areas-most-contaminated-landmines-world>

⁷ Дані, надані Міністерством оборони України, січень 2019 р.

⁸ У 2016 році Робоча група з безпекових питань завершила роботу над рамковим рішенням щодо розведення сил і засобів Збройних сил України та збройних формувань. РГБ також узгодила три ділянки розведення (у районі Станиці Луганської та Золотого в Луганській області, а також у районі Петрівського в Донецькій області). 21 липня 2019 року, за спостереженнями Місії, розпочався процес розведення сил і засобів на ділянці в районі Станиці Луганської, після чого тут проводилися роботи з розмінування. 29 жовтня 2019 року процес розведення розпочався на ділянках у районі Золотого і Петрівського.

Розмінювання в основному проводиться в разі надзвичайних ситуацій або до початку робіт із ремонту чи технічного обслуговування на об'єктах цивільної інфраструктури.

Разом із тим у рамках процесу розведення сил і засобів українська влада та збройні формування проводять розмінювання на трьох узгоджених ділянках. Відповідно до Рамкового рішення ТКГ щодо розведення сил і засобів від 21 вересня 2016 року, починаючи з 26 червня 2019 року, спостерігачі фіксували, що сапери як із підконтрольних, так і з невідконтрольних урядові районів проводили розмінювання на ділянці радіусом 125 м від середини зруйнованої секції мосту біля Станиці Луганської, яку підписанти домовилися очистити від мін та НВБ. Наприкінці звітнього періоду, за спостереженнями СММ, розпочалися подібні заходи на двох інших ділянках розведення в районі Золотого та Петрівського в рамках домовленості, досягнутої ТКГ 1 жовтня 2019 року.

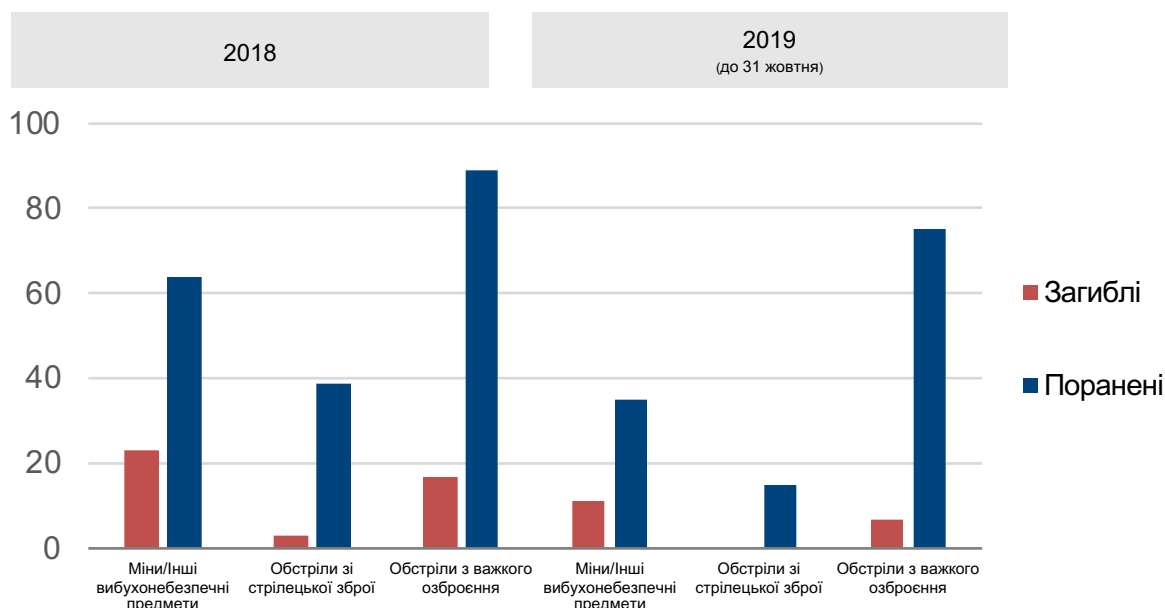
Забруднене мінами поле на сході України

Збройні сили України та збройні формування також встановили попереджувальні знаки про мінну небезпеку. Деякі попереджувальні знаки про мінну небезпеку були надані міжнародними організаціями, які або

встановлювали їх самостійно в тих районах, де вони працюють, або передавали ці знаки для встановлення українським органам влади та збройним формуванням. Проте більшість потенційно забруднених районів залишаються без позначення, а українська влада та збройні формування докладають недостатньо зусиль для маркування цих районів, що несе загрозу цивільному населенню.

ЖЕРТВИ СЕРЕД ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ЧЕРЕЗ СПРАЦЮВАННЯ МІН ТА ІНШИХ ВИБУХОНЕБЕЗПЕЧНИХ ПРЕДМЕТІВ

Жертви серед цивільного населення (1 січня 2018 до 31 жовтня 2019 рр.)

Жертви серед цивільного населення — найжахливіший наслідок конфлікту. Цивільні особи гинуть та отримують поранення під час обстрілів зі стрілецької зброї та важкого озброєння, а також внаслідок вибуху мін, НВБ та інших вибухонебезпечних предметів.

За звітний період СММ підтвердила інформацію про 380 жертв серед цивільного населення в постраждалих від конфлікту районах Донецької та Луганської областей: 238 у 2018 році та 142 за перші 10 місяців 2019 року⁹. Випадки поранення чи загибелі від обстрілів зі стрілецької зброї та важкого озброєння спостерігаються майже виключно поблизу лінії зіткнення, разом із тим

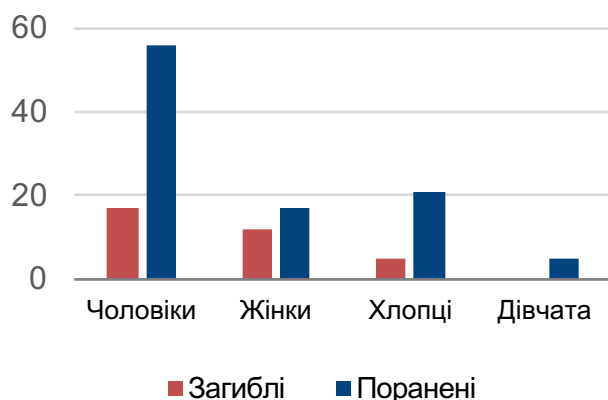
цивільні особи також дістають поранення внаслідок спрацювання мін та НВБ на відстані 60 км від лінії зіткнення (див. мапу нижче).

Міни та інші вибухонебезпечні предмети спричинили 133 із 380 жертв (34 загиблих та 99 поранених): 87 у 2018 році та 46 за перші 10 місяців 2019 року. При цьому кількість поранених та загиблих від вибуху мін та інших вибухонебезпечних предметів є більшою ніж загальна кількість жертв від обстрілів зі стрілецької зброї та важкого озброєння¹⁰.

⁹ Кількість жертв серед цивільного населення у 2019 році ґрунтується на даних станом на 31 жовтня.

¹⁰ У багатьох випадках СММ не в змозі визначити тип вибухового пристрою, який спричинив загибель чи поранення цивільних, через знищення предмета або відсутність доступу СММ до місця події, особливо якщо це територія, яка ймовірно забруднена мінами або іншими вибухонебезпечними предметами. Місія покладається на свідчення потерпілих та інших опитаних, зокрема медпрацівників, які лікували потерпілих.

Жертви серед цивільного населення внаслідок спрацювання мін та інших вибухонебезпечних предметів за період із 1 січня 2018 до 31 жовтня 2019 року (за статтю та віком)

Майже 55% цивільних осіб, які загинули у 2018 році, і 11 із 18 загиблих, за підтвердженими даними у 2019 році, стали жертвами мін та інших вибухонебезпечних предметів. Більшість випадків поранення чи загибелі цивільного населення через спрацювання мін та інших вибухонебезпечних предметів (75%) сталися на Донеччині.

За звітний період зі 133 цивільних осіб, які загинули або отримали поранення через спрацювання мін та інших вибухонебезпечних предметів, 73 чоловіки, 29 жінок, 26 хлопчиків та 5 дівчат.

Цивільні особи гинули та діставали поранення від вибуху мін та вибухонебезпечних предметів за різних обставин та умов. У більшості випадків, коли жертвами ставали діти, вони знаходили боєприпаси або вибухонебезпечні предмети в місцях, де вони живуть або грають, наприклад: у садках або в лісі.

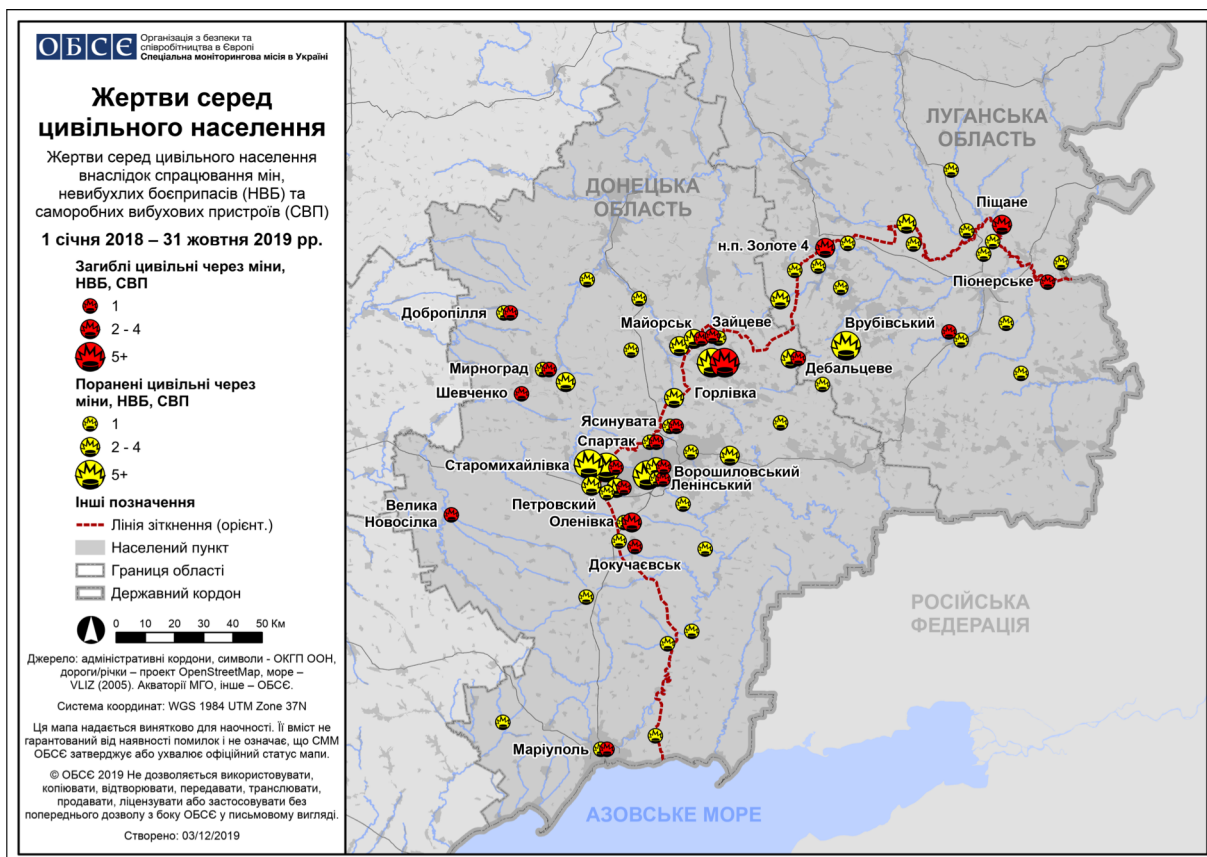
«Він мені сказав, що вони гуляли по старій залізничній станції (Териконна) біля Горлівки, де вони грали і шукали пригод. У якийсь момент вони зачепили предмет, який вбив трьох друзів і поранив його. Зараз він проходить лікування»,

— розповів дід 10-річного хлопчика, який отримав поранення від спрацювання вибухового пристрою 30 вересня 2018 року поблизу невідконтрольної уряду Горлівки

Деякі цивільні особи загинули або отримали поранення, підірвавшись на протипіхотних або протитанкових мінах під час випасу худоби або сільськогосподарських робіт у полях, уздовж берегів річок або доріг поблизу КПВВ та блокпостів. У квітні 2018 року в підконтрольному урядові Піщаному 50-літній чоловік та дружина зі своїм сином та його нареченою у віці 20 років загинули, коли вони на машині наїхали на вибухонебезпечний предмет (ймовірно протитанкову міну). Інцидент стався на відстані близько 300 м від їхнього будинку недалеко від річки Сіверський Донець, по якій проходить лінія зіткнення в Луганській області. У вересні 2018 року 55-річний чоловік отримав тілесні ушкодження, що призвели до втрати ступні, коли він зачепив міну біля берега річки Кальміус поблизу невідконтрольного урядові Майорового (кол. Красний Октябрь) у Донецькій області. У вересні 2019 року дві жінки, які залишили свої будинки в невідконтрольному урядові Спартаку, повернулися, щоб перевірити свої помешкання. На подвір'ї будинку одна з жінок наступила на предмет, який вибухнув, вбивши її та важко поранивши іншу жінку.

Місія також підтвердила та задокументувала випадки, коли мирні жителі (у тому числі діти) знаходили нестреляні боєприпаси або НВБ і спричинювали їх детонацію через неправильне поводження чи намагання розібрати, зокрема для вилучення деталей на продаж як металобрухту або для виготовлення сувенірів. Наприклад, у квітні 2019 року 62-річний чоловік у підконтрольній урядові Дмитрівці знайшов патрон довжиною 7 см у купі металобрухту в пункті прийому, де він працював. Він приніс предмет додому і спробував розрізати його електричною пилкою; предмет вибухнув і травмував йому обличчя та руки. Ще один випадок стався в липні 2018 року

в невідконтрольній урядові Горлівці, де двоє хлопчиків (12 та 7 років) у будинку своєї бабусі отримали поранення від вибуху гранати, з якою вони гралися. Їх бабусю також госпіталізували з вибуховими травмами. Наприкінці вересня 2019 року п'ятеро дітей (троє хлопчиків та дві дівчинки) у віці від 7 до 12 років дістали поранення в невідконтрольній урядові Чорногорівці від вибуху гранати, яку вони знайшли. У жовтні 2019 року 12-річний хлопчик отримав поранення в невідконтрольному урядові Будьоннівському, після того як снаряд, який він знайшов під час риболовлі, вибухнув.

ВПЛИВ МІН ТА ІНШИХ ВИБУХОНЕБЕЗПЕЧНИХ ПРЕДМЕТІВ НА СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ

Наявність мін та інших вибухонебезпечних предметів впливає на свободу пересування людей, які проживають в охоплених конфліктом районах Донецької та Луганської областей. Через ці предмети значно обмежуються їхні можливості відвідувати рідних, обробляти землю, ловити рибу в озерах та річках і ходити на кладовища. У наступному розділі описані труднощі, з якими стикаються цивільні особи через мінне забруднення районів навколо КПВВ та відповідних блокпостів, сільськогосподарських угідь, річок, берегів і кладовищ.

Міни та невибухлі боєприпаси біля КПВВ та блокпостів

Громадянам дозволено перетинати лінію зіткнення лише через 5 підконтрольних урядові КПВВ та відповідні блокпости, що не контролюються урядом: пішохідний КПВВ біля підконтрольної урядові Станиці Луганської в Луганській області і чотири транспортні та пішохідні КПВВ поблизу підконтрольних урядові Майорська, Мар'їнки, Новотроїцького та Гнутового в Донецькій області (див. мапу нижче; для отримання більше інформації див. Тематичний звіт про КПВВ та відповідні блокпости, опублікований СММ у листопаді 2019 р.)¹¹. З кожним роком, починаючи з 2016 року, спостерігається постійне

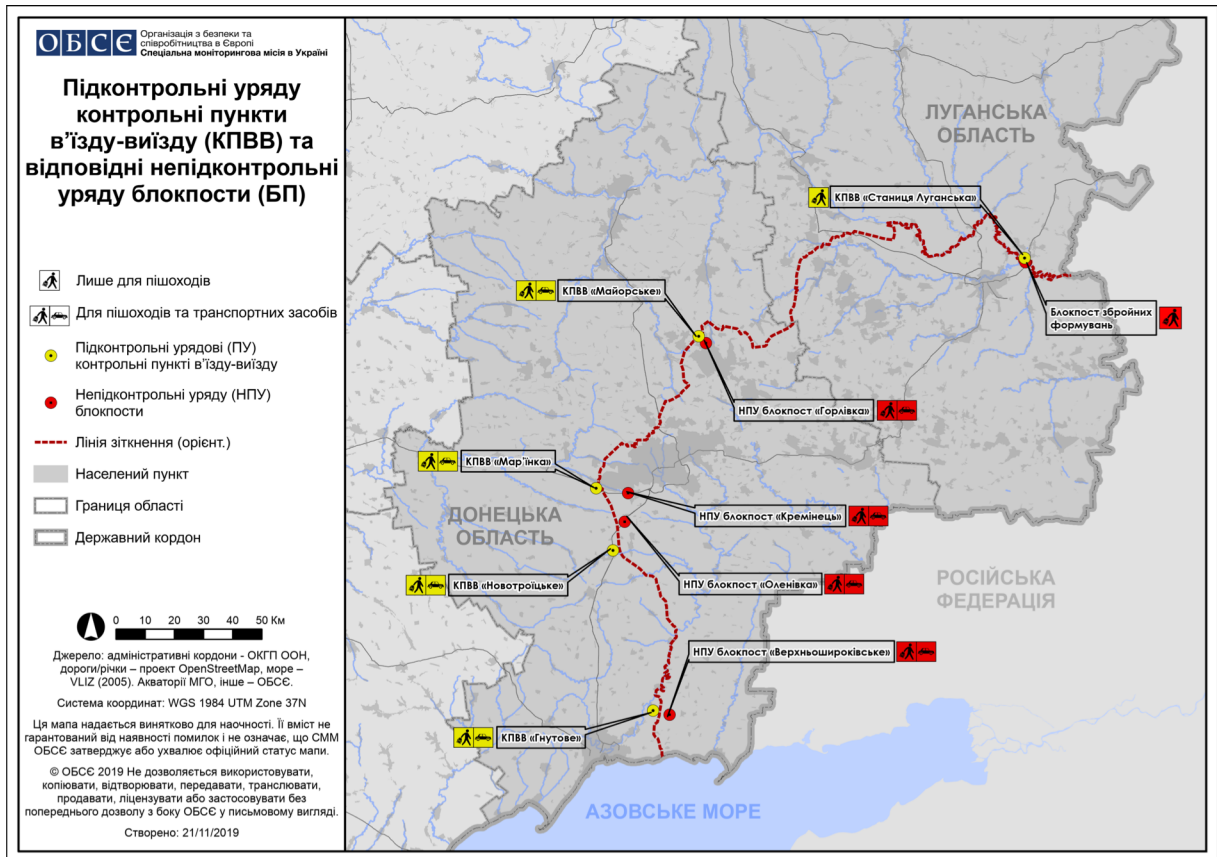
збільшення кількості цивільних осіб, які переміщуються між підконтрольними та непідконтрольними урядові районами¹².

Під'їзні дороги до КПВВ та відповідних блокпостів забруднені мінами та НВБ. Наприклад, за тиждень із 4 до 11 травня 2019 року Місія зафіксувала понад 3 000 протитранспортних мін поблизу підконтрольного урядові Пищевика, розташованого на відстані 200 м на захід від КПВВ «Гнутове». Дві з найбільш забруднених зон у підконтрольних урядові районах включають Березове та Мар'їнку, що на Донеччині. Березове розташоване на відстані приблизно 3 км від лінії зіткнення і 500 м від автошляху Н20, що веде до КПВВ «Новотроїцьке», а Мар'їнка (населення якої складає близько 9 000 жителів) розташована на лінії зіткнення та приблизно за 1 км від КПВВ «Мар'їнка». Олександрівка та Оленівка — також сильно забруднені райони, які розташовані поблизу непідконтрольних урядові блокпостів «Кремінець» та «Оленівка».

Навколо КПВВ та відповідних блокпостів збройних формувань СММ фіксувала попереджувальні знаки про мінну небезпеку.

¹¹ Кожному підконтрольному урядові КПВВ відповідає блокпост збройних формувань: для КПВВ «Станиця Луганська» блокпост збройних формувань також називається «Станиця Луганська»; для КПВВ «Майорське» відповідний блокпост збройних формувань розташований поблизу непідконтрольної уряду Горлівки; для КПВВ «Мар'їнка» — неподалік непідконтрольного уряду Кремінця; для КПВВ «Новотроїцьке» — поблизу непідконтрольної уряду Оленівки; а для КПВВ «Гнутове» (біля н. п. Пищевик) — поруч із непідконтрольним урядом Верхньошироківським.

¹² За даними Державної прикордонної служби України (ДПСУ), у 2018 році кількість перетинів сягнула 13,6 мільйона супроти 8,5 мільйона перетинів у 2016 році.

Разом із тим потрібно зробити більше у плані позначення небезпечних районів, зокрема поблизу цих пунктів пропуску в коридорах між передовими позиціями Збройних сил України та збройних формувань, де доступ до базової інфраструктури та медичних пунктів обмежений. У випадку ушкодження мирних мешканців від спрацювання міни або іншого вибухонебезпечного предмета в цих місцях, евакуація до найближчого пункту пропуску чи блокпоста, де може бути надана перша допомога, може зайняти багато часу.

Міни або вибухонебезпечні предмети призвели до 4 жертв серед цивільного населення в коридорах між КПВВ та відповідними блокпостами протягом звітного періоду.

«Коли ми під'їжджали до блокпоста біля Оленівки, водій таксі вирішив змінити смугу руху, і коли ми їхали по неасфальтованій дорозі стався вибух. Водій загинув на місці. Я отримав тілесні ушкодження, а мама померла дорогою до лікарні»,

— розповів 59-річний чоловік, який дістав поранення через вибух протитанкової міни біля блокпоста збройних формувань поблизу Оленівки, 23 лютого 2019 р.

У березні 2018 року автомобіль жінки з'їхав із дороги біля блокпоста збройних формувань у невідконтрольному урядові Золотому-5 (Михайлівці) та підірвався на вибухонебезпечному предметі, пошкодивши їй зап'ясток.

Матеріали фотофіксації БПЛА СММ після інциденту з підривом на міні 23 лютого 2019 року поблизу блокпоста збройних формувань біля Оленівки, Донецька область

У лютому 2019 року 59-річний чоловік та його 86-річна мати перетнули лінію зіткнення з непідконтрольних уряду районів до підконтрольних через КПВВ «Новотроїцьке», щоб забрати свої пенсії. Дорогою назад мікроавтобус, яким вони їхали, наїхав на вибухонебезпечний предмет (ймовірно протитанкову міну) недалеко від відповідного блокпоста збройних формувань поблизу Оленівки (див. зображення нижче). Внаслідок підриву жінка та 35-річний водій загинули. Незважаючи на серйозність цього інциденту, 24 березня 2019 року команда СММ бачила 7 непозначених протитанкових мін у полі біля непідконтрольної уряду Оленівки, поруч із тією ж дорогою, якою користуються тисячі громадян, щоб дістатися до згаданого блокпоста.

З метою зменшення впливу цих вибухонебезпечних предметів на цивільне населення Місія регулярно взаємодіє зі Збройними силами України та збройними формуваннями щодо вилучення мін і вибухонебезпечних предметів із доріг та місць, якими часто користуються цивільні особи та патрулі СММ. Наприклад,

у листопаді 2018 року Місія звернулася до Державної служби України з надзвичайних ситуацій із запитом щодо вилучення залишків мінометної міни калібру 120 мм із дороги Н15 поблизу КПВВ «Мар'їнка». Щодня лінію зіткнення на цьому КПВВ перетинають тисячі цивільних осіб, а також спостерігачі Місії. СММ також посприяла проведенню робіт із розмінування вздовж тієї ж дороги на початку квітня 2019 року. У листопаді 2018 року в непідконтрольних уряду районах спостерігачі помітили протипіхотну міну (типу МОН-100) на відстані близько 1,5 км на захід від непідконтрольного урядові блокпоста «Верхньошироківське». Міна була прикріплена до дерева на висоті приблизно 1,5 м над землею біля дороги, якою часто користуються мирні мешканці та патрулі СММ. Місія звернулася з відповідним запитом до збройних формувань, і до лютого 2019 року її було вилучено. Однак слід зазначити, що незважаючи на ці зусилля, дороги, якими щодня користуються тисячі цивільних осіб, і далі забруднені мінами та іншими вибухонебезпечними предметами.

Українська влада та збройні формування повинні виконувати свої зобов'язання щодо очищення цих районів та забезпечення безпеки для громадян, які перетинають лінію зіткнення.

Сільськогосподарські угіддя

Сільське господарство має велике значення для життєдіяльності мешканців Донецької і Луганської областей. За даними Донецької ОДА, в області нараховується 2,4 млн га сільськогосподарських угідь, із яких близько 1,5 млн у підконтрольних уряду районах¹³. За даними Луганської ОДА, в області нараховується 1,9 млн га сільськогосподарських угідь, із яких близько 1,4 млн у підконтрольних уряду районах. Однак не було надано жодних мап, де була б вказана загальна площа сільськогосподарських земель, які заміновані або забруднені іншими

вибухонебезпечними предметами. Разом із тим за звітний період було підтверджено інформацію про п'ять жертв серед цивільного населення в цих районах. Зображення з БПЛА СММ та розповіді місцевих мешканців свідчать про масштабне мінне забруднення районів по обидві сторони лінії зіткнення.

Міни та інші вибухонебезпечні предмети призвели до 5 жертв серед цивільного населення на території фермерських господарств або ділянках, куди жителі виводили худобу на випас. У квітні 2018 року 41-річний фермер отримав незначні ушкодження голови та шиї в результаті спрацювання вибухового пристрою під час обробки землі на тракторі (який був знищений вибухом). Його ферма розташована на відстані близько 500 м на схід від лінії зіткнення поблизу непідконтрольного уряду Ясного.

Протитанкові міни поблизу нещодавно обробленого поля за 1,5 км від лінії зіткнення біля підконтрольного уряду Павлополя

¹³ Донецька ОДА «Інвестиційний паспорт Донецької області», 2018 р. (<https://dn.gov.ua/>)

¹⁴ Луганська ОДА «Інвестиційний паспорт Луганської області», 2018 р. (<http://loqa.gov.ua/>)

У липні 2018 року 47-річний чоловік отримав тілесні ушкодження лівої ноги та ока в результаті вибуху, коли він на тракторі наїхав на вибуховий пристрій у підконтрольному уряду Гранітному (за 400 м від лінії зіткнення). Зовсім нещодавно в червні 2019 року на полі південніше підконтрольної уряду Попасної двоє чоловіків були поранені, коли трактор, яким вони обробляли поле, наїхав на предмет, що вибухнув.

Протягом звітного періоду СММ дізналася, що деякі громади по обидві сторони лінії зіткнення припинили обробляти певні ділянки сільськогосподарських угідь через загрозу, яку становлять міни та інші вибухонебезпечні предмети. У березні 2018 року голова сільради в підконтрольній уряду Талаківці повідомив спостерігачам про те, що 20% ріллі в селі не можуть бути використані через наявність мін. В одному випадку в підконтрольній уряду Старогнатівці жителі села повідомили команді СММ про те, що вони вирішили власноруч зайнятися розмінуванням своєї землі та маркуванням місцевості, де було знайдено міни чи інші потенційно вибухонебезпечні предмети. Навіть після проведення робіт із розмінування деякі жителі заявляли, що вони неохоче відновлюють сільгоспроботи на цих ділянках. Наприклад, у листопаді 2018 року в непідконтрольній уряду Веселій Горі місцевий фермер, який володіє 30 га землі, розповів СММ, що багато фермерів не довіряють інформації, яку їм надають у плані розмінування, і бояться починати обробляти землю знову. Незважаючи на наявність мін та інших вибухонебезпечних

предметів, за даними Кластеру ООН з питань захисту в Україні, цивільне населення продовжує сплачувати податки на землю, яку вони не можуть обробляти, наприклад, у підконтрольних уряду Новотроїцькому, Галицинівці, Миколаївці, Старогнатівці, Павлополі та Гранітному¹⁵.

Забруднення річок та берегів

Як і у випадку забруднення сільськогосподарських угідь, забруднення мінами берегів і річок та потенційна наявність НВБ також створює небезпеку та впливає на економічне становище громадян, які використовують водойми для риболовлі чи інших цілей.

Упродовж звітного періоду Місія підтвердила інформацію про 9 жертв серед цивільного населення, зокрема 2 загиблих, у районах біля водойм Донецької та Луганської областей. У липні 2018 року 39-річна жінка загинула на березі річки Сіверський Донець біля непідконтрольного уряду Піонерського, коли вона здетонувала вибухонебезпечний предмет. У вересні 2018 року 55-річний чоловік ловив рибу на річці Кальміус поблизу непідконтрольного уряду Бойківського (кол. Тельманове) і наступив на вибухонебезпечний предмет (ймовірно наземну міну), внаслідок чого втратив ступню. У травні 2019 року 32-річний чоловік загинув під час спроби розібрати предмет, який він знайшов уздовж берегів річки Мокрі Яли поблизу підконтрольної уряду Великої Новосілки, розташованої за 56 км на захід від лінії зіткнення. За даними місцевої поліції, чоловік займався збором металобрухту та привіз предмет додому.

¹⁵ Інформаційний бюлетень Кластеру ООН з питань захисту в Україні, червень 2019 р. www.humanitarianresponse.info.

Зовсім нещодавно у жовтні 2019 року 33-річний чоловік у непідконтрольному уряді Красному Яру отримав тілесні ушкодження, що призвело до ампутації частини правої ноги. Чоловік підірвався на вибухонебезпечному предметі на березі річки Сіверський Донець, де рибалив.

У листопаді 2018 року жінка з підконтрольного уряду Чермалика повідомила СММ, що територія навколо берегів річки Кальміус, уздовж якої розташоване поселення і яка є частиною лінії зіткнення, вважається жителями села небезпечною через наявність мін та НВБ. Однак жінка зазначила, що деякі мешканці досі ловлять рибу в річці. У березні 2019 року 30-річна пара з непідконтрольного уряду Набережного, розташованого на іншому березі річки Кальміус від Чермалика, повідомила спостерігачам про те, що вони забороняють своїм дітям ходити до річки через наявність мін та НВБ.

Міни та інші вибухонебезпечні предмети на кладовищах або поблизу них

Громадяни з обох боків лінії зіткнення продовжують відвідувати могили рідних, особливо на релігійні свята. СММ відмічала наявність мін та НВБ на кладовищах по обидві сторони лінії зіткнення. Однією із причин, що ці ділянки забруднені НВБ, є їхня близькість до позицій Збройних Сил України та збройних формувань.

Міни та інші вибухонебезпечні предмети призвели до загибелі двох осіб та поранення шести інших на кладовищах або поблизу них. У липні 2018 року 17-річний хлопець та 18-річна дівчина загинули, коли один із них зачепив вибухонебезпечний предмет біля кладовища в мікрорайоні Мічуріна в непідконтрольній уряді Горлівці.

«У суботу, 8 квітня 2019 року, ми з чоловіком пішли на кладовище у Верхньоторецькому, щоб прибрати на могилах перед Великоднем. Ми помітили пластикові квіти, яких не було під час нашого останнього візиту. Коли мій чоловік прибрив їх, ми почули звук підричника, а через кілька секунд стався вибух, заподіявши тілесні ушкодження нам обом»,

— розповіла 54-річна жінка, яка постраждала від спрацювання вибухонебезпечного предмета на кладовищі в підконтрольному уряді Верхньоторецькому

Інший випадок стався у квітні 2019 року в підконтрольному уряді Верхньоторецькому, коли жінка зі своїм чоловіком прибирали на могилах на місцевому кладовищі, і невідомий предмет вибухнув, заподіявши їм тілесні ушкодження обличчя та рук. У період із травня до жовтня 2019 року у двох окремих випадках постраждали три жінки та один чоловік на Новодівочому кладовищі в непідконтрольному уряді Донецьку.

У лютому 2018 року голова сільради в підконтрольному уряді Чермалику повідомив СММ, що вони безуспішно намагалися змусити владу очистити територію біля кладовища від НВБ. У квітні 2019 року спостерігачі помітили попереджувальний знак про мінну небезпеку, прикріплений до мотузки через дорогу, що веде до кладовища, а місцеві жителі розповіли, що Збройні сили України сказали їм, що на кладовище ходити не можна через міни та НВБ.

У квітні 2019 року спостерігачі помітили попереджувальний знак про мінну небезпеку, прикріплений до мотузки через дорогу, що веде до кладовища, а місцеві жителі розповіли, що Збройні сили України сказали їм, що на кладовище ходити не можна через міни та НВБ. У квітні 2019 року в підконтрольному уряді Новолуганському військовослужбовці Збройних сил України повідомили СММ, що вони не пропускають цивільних осіб на кладовище через загрозу наявності саморобних вибухових пристроїв та НВБ, та додали, що вони не можуть вилучити ці вибухонебезпечні предмети без необхідності їх підірвати, не заподіявши водночас шкоди могилам. Аналогічну інформацію Місія отримала від двох мешканців непідконтрольної уряду Саханки, а саме, що члени збройних формувань застерегли цивільне населення не ходити на кладовище. У серпні 2019 року цивільні особи повідомили спостерігачам про те, що Збройні сили України обмежують їх доступ до кладовища в підконтрольному уряді Золотому-3 (Стахановці) через наявність мін. Аналогічні занепокоєння висловили також мешканці підконтрольного уряду Золотого-4 (Родіни), оскільки кладовище розташоване близько до лінії зіткнення. Також у серпні 2019 року жителі непідконтрольної уряду Крутої Балки, яка сильно забруднена мінами та НВБ, розповіли, що збройні формування обмежили доступ цивільного населення до кладовища з міркувань безпеки.

Незважаючи на мінне забруднення, у деяких випадках мирні мешканці продовжують ходити на кладовища.

ДСНС проводить розмінування на цвинтарі в підконтрольних уряді районах, травень 2019 р.

У січні 2018 року священик та пара похилого віку повідомили СММ, що вони продовжують відвідувати невелике кладовище біля центрального залізничного вокзалу в непідконтрольному уряді Донецьку, незважаючи на те, що воно сильно забруднене НВБ. У квітні 2019 року патруль СММ бачив групу з шести жителів, які прибирали могили на кладовищі в Київському районі Донецька, незважаючи на наявність знаків на вході, що застерігали населення не входити.

Весною 2019 року Місія сприяла встановленню локального режиму припинення вогню та здійснювала моніторинг його дотримання, щоб Збройні сили України могли провести розмінування на кладовищах у семи населених пунктах у підконтрольних уряді районах уздовж лінії зіткнення.

НАЯВНІСТЬ МІН ТА НЕВИБУХЛИХ БОЄПРИПАСІВ БІЛЯ ЦИВІЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ ЖИТТЄЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Як зазначено в тематичних звітах Місії за 2018¹⁶ та 2019¹⁷ роки «Сприяння проведенню та моніторинг СММ ремонтних робіт на об'єктах інфраструктури на сході України», багато важливих об'єктів інфраструктури в Донецькій та Луганській областях розташовані уздовж лінії зіткнення або поблизу неї (див. мапу нижче). Цивільне населення з обох сторін лінії зіткнення залежить від цієї інфраструктури, що постачає електроенергію, воду, природний газ та забезпечує зв'язок. Через шкоду, завдану конфліктом, та інші, не пов'язані з конфліктом пошкодження, об'єкти інфраструктури часто потребують ремонту, а також регулярного технічного обслуговування. Місія підтримує ці ремонтні роботи шляхом сприяння встановленню локального режиму припинення вогню та моніторингу його дотримання для того, щоб технічні спеціалісти комунальних підприємств могли провести необхідні роботи.

Лінії електропередачі біля Горлівки, березень 2019 р.

Протягом звітного періоду СММ сприяла ремонту понад 100 об'єктів інфраструктури, таких як: водопроводи, газорозподільні системи та лінії електропередачі.

Близькість цих об'єктів інфраструктури до лінії зіткнення означає, що в багатьох випадках ділянки навколо них забруднені мінами та НВБ, і перед тим як розпочати ремонтні роботи, територія повинна бути оглянута та очищена.

Цивільні сапери та працівники стикаються з серйозними ризиками під час огляду та розмінування об'єктів інфраструктури та проведення ремонтних робіт. Протягом звітного періоду Місія повідомляла про три випадки, коли цивільні працівники загинули або дістали поранення під час роботи поблизу об'єктів інфраструктури. У березні 2018 року цивільний сапер ДСНС отримав струс мозку та перелом правого зап'ястя внаслідок спрацювання вибухового пристрою під час проведення заходів із розмінування навколо Донецької фільтраційної станції. Зовсім нещодавно у квітні 2019 року один сапер ДСНС загинув, а ще двоє отримали тілесні ушкодження через підрив вибухонебезпечного предмета під час розмінування ділянки між підконтрольними уряду Майорськом та Шумами.

¹⁶ Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні «Сприяння проведенню та моніторинг СММ ремонтних робіт на об'єктах інфраструктури на сході України в період із січня 2017 до серпня 2018 року», 6 грудня 2018 р.: <https://www.osce.org/uk/special-monitoring-mission-to-ukraine/405500>.

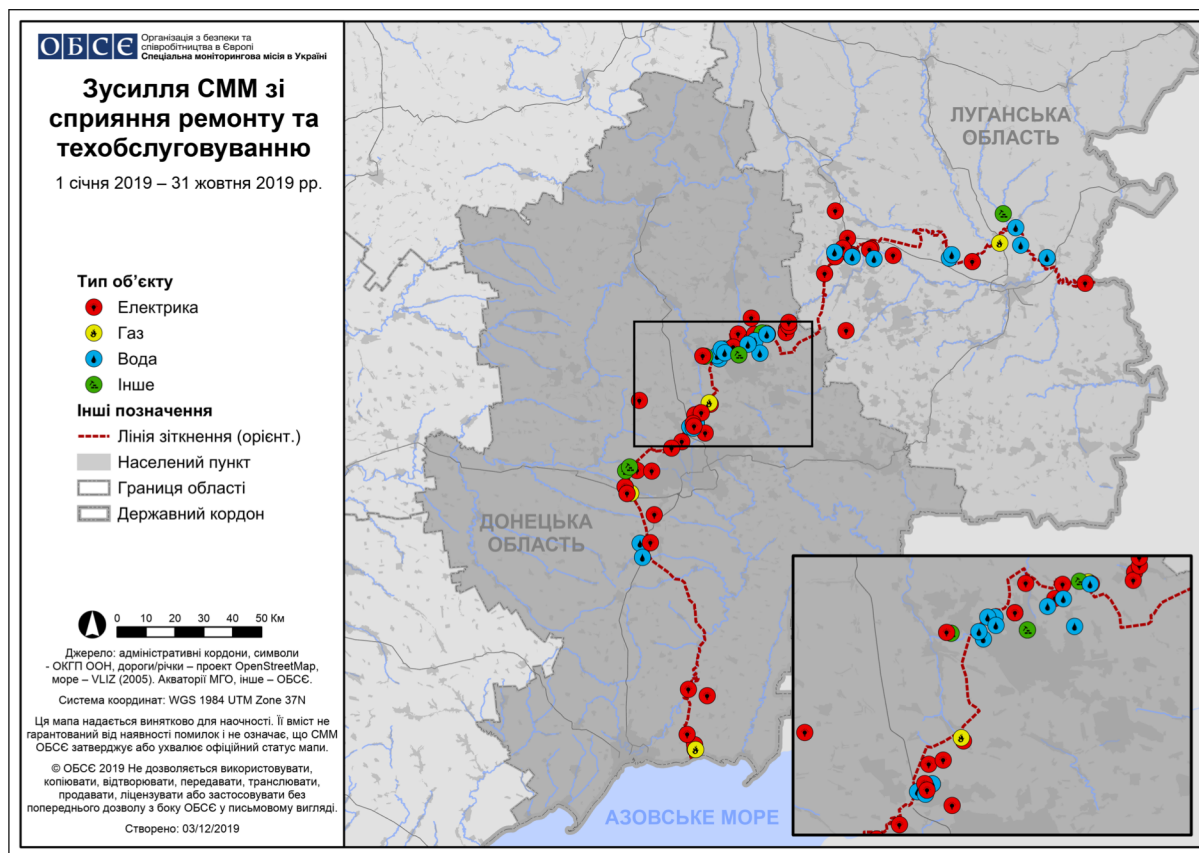
¹⁷ Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні «Сприяння проведенню та моніторинг СММ ремонтних робіт на об'єктах інфраструктури на сході України в період із січня 2018 до червня 2019 року», 4 листопада 2019 р.: <https://www.osce.org/uk/special-monitoring-mission-to-ukraine/437873>.

Сапери проводили заходи з розмінування, щоб ремонтні бригади могли провести ремонтні роботи на водоканалі Сіверський Донець – Донбас, який обслуговує 3,25 мільйона людей по обидві сторони лінії зіткнення.

У деяких випадках потреба в розмінуванні спричиняла затримки з проведенням ремонтних робіт або технічного обслуговування. Наприклад, газопровід «Мар'їнка–Красногорівка» та газорозподільна станція «Мар'їнка–Красногорівка», які постачають природний газ понад 20 000 мирним жителям у підконтрольних уряду районах, були

пошкоджені під час обстрілів у 2014 році та постійно потребують ремонту та технічного обслуговування¹⁸. Вони розташовані між передовими позиціями Збройних сил України та збройних формувань або поблизу них та забруднені мінами і НВБ. Через постійну загрозу обстрілів зі стрілецької зброї та важкого озброєння ці ділянки потрібно перевіряти та очищати від мін/НВБ кожного разу перед проведенням ремонтних робіт.

Ці затримки не раз змушували мешканців намагатися проводити ремонтні роботи самостійно.

¹⁸ Для отримання додаткової інформації про роботу СММ щодо сприяння та проведення моніторингу ремонтних робіт газопроводу «Мар'їнка-Красногорівка» та газорозподільної станції «Мар'їнка-Красногорівка» див. тематичний звіт СММ «Сприяння проведенню та моніторинг СММ ремонтних робіт на об'єктах інфраструктури на сході України у період із вересня 2018 до червня 2019 року».

У жовтні 2018 року чоловік і жінка загинули, підірвавшись на міні на ділянці між передовими позиціями Збройних сил України та збройних формувань поблизу Вільного, — хутора, розташованого між підконтрольним уряду Золотим-4 (Родіною) та непідконтрольним уряду Золотим-5 (Михайлівкою), коли вони намагалися відремонтувати трансформатор біля населеного пункту. Через високий рівень забруднення мінами та НВБ у цьому районі міжнародним організаціям та членам збройних формувань знадобилося п'ять днів, щоб вивезти тіла загиблих із місця події.

На деяких ділянках заходи з розмінування повинні проводитися регулярно, щоб працівники, які обслуговують об'єкти інфраструктури, могли дістатися до них. Наприклад, ДФС, яка постачає воду приблизно 378 000 мирним жителям з обох сторін лінії зіткнення, розташована між позиціями Збройних сил України та збройних формувань, — район, який часто страждає від обстрілів зі стрілецької зброї та важкого озброєння. Як результат, необхідно регулярно проводити розмінування для очищення дороги, що веде до станції. У червні 2018 року Місії довелося відкликати патруль, який проводив моніторинг дотримання режиму припинення вогню для забезпечення щоденного транспортування працівників до станції, через наявність протитанкових мін на дорозі Н20. Після згаданого інциденту у квітні 2019 року поблизу Майорська комунальне підприємство вирішило відкласти ремонтні роботи на водоканалі Сіверський Донець – Донбас, а СММ повинна була відкликати патрулі через мінну загрозу.

Також представник комунального підприємства «Компанія «Вода Донбасу» повідомив СММ, що для ремонту водопроводу поблизу промислової зони підконтрольної уряду Авдіївки сапери повинні щодня супроводжувати ремонтну бригаду протягом семи–восьми днів (час, необхідний для завершення ремонтних робіт) для забезпечення відсутності мін та інших вибухонебезпечних предметів.

МІНИ ТА ІНШІ ВИБУХОНЕБЕЗПЕЧНІ ПРЕДМЕТИ ПОБЛИЗУ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

З початку 2018 року Місія фіксувала позиції та техніку Збройних сил України і збройних формувань у межах 1 км від 36 навчальних закладів: 27 у підконтрольних уряду районах і 9 — у непідконтрольних. У деяких випадках військова присутність та присутність військового типу були зафіксовані на відстані 100–150 м від відкритих шкіл та дитячих садків. У підконтрольній уряду Дмитрівці, за спостереженнями СММ, Збройні сили України мають полігон у межах 1 км від школи, що працює. Ще одна відкрита школа в непідконтрольній уряді Голубівці розташована приблизно за 500 м від об'єкту збройних формувань. Близькість військових позицій та позицій військового типу, а також техніки не лише загрожує дітям та працівникам навчальних закладів попаданням під обстріли, але й наражає їх на небезпеку натрапити на НВБ чи боєприпаси, які можуть бути поруч. У жовтні 2018 року 50-річна жінка осліпла на праве око та отримала тілесні ушкодження руки через вибух ручної гранати, коли вона прибирала листя біля дитячого садочка в непідконтрольному уряді Донецькому. У квітні 2019 року учні та працівники школи № 4 в непідконтрольному уряді Золотому-5 (Михайлівці), розташованій на відстані 500 м від позицій збройних формувань, мали ховатися в укритті під час обстрілу і змогли вийти тільки після того, як члени збройних формувань прибрали РПГ із подвір'я школи.

Було зафіксовано 31 випадок, коли діти гинули чи діставали поранення внаслідок спрацювання мін та вибухонебезпечних

предметів, і у 24 із них діти самі підіймали НВБ, нестріляні боєприпаси чи гранати, які вибухали, коли вони з ними гралися. Це підкреслює необхідність проведення інформаційно-роз'яснювальних заходів з інформування дітей та цивільного населення загалом щодо ризиків, які несуть ці предмети.

Залишки боєприпасів, знайдені на території школи в непідконтрольній уряді Олександрівці

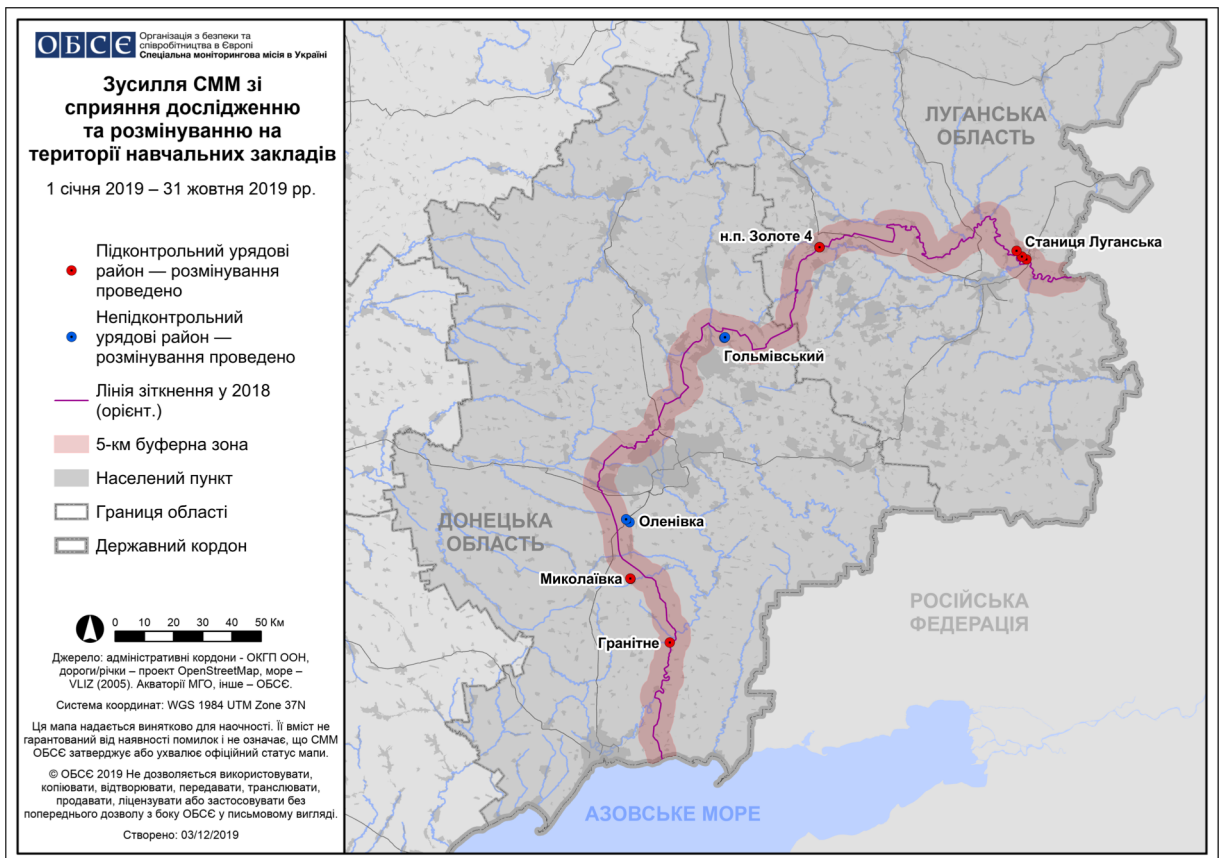
Протягом звітного періоду працівники навчальних закладів у Донецькій та Луганській областях з обох сторін лінії зіткнення повідомляли СММ, що для співробітників та учнів проводилися інформаційно-просвітницькі заходи з підвищення рівня обізнаності про мінну небезпеку. У підконтрольних уряді районах заходи проводяться українськими органами влади за підтримки різних міжнародних агенцій та неурядових організацій. Наприклад, секретар селищної ради в Луганському повідомив СММ, що вчителі школи проводять заняття з мінної безпеки для учнів двічі на тиждень, оскільки територія навколо села не була повністю розмінована.

У серпні 2019 року голова Білолуцької сільської ради заявив, що неурядова організація з розмінування проводила інформаційно-просвітницькі заходи з підвищення рівня обізнаності про мінну небезпеку для школярів та планувала продовжити програму у 2019–2020 навчальному році.

У невідконтрольних урядові районах, де доступ та діяльність міжнародних агенцій та міжнародних НУО обмежені збройними формуваннями, Місії розповідали, що інформаційно-роз'яснювальні заходи з інформування населення про мінну небезпеку проводяться збройними формуваннями. У Пантелеймонівці житель села розповів, що заняття з мінної безпеки у школах та дитсадках проводять пожежники.

На початку 2019 року український уряд та збройні формування домовилися забезпечити гарантії безпеки для проведення обстеження та розмінування в радіусі 1 км навколо навчальних закладів, розташованих поблизу лінії зіткнення, та інших ймовірно забруднених територій. Як результат, 6–12 лютого 2019 року СММ сприяла встановленню режиму припинення вогню та здійснювала моніторинг його дотримання для уможливлення проведення робіт із розмінування навколо чотирьох шкіл та трьох дитячих садочків у підконтрольних уряду Гранітному, Миколаївці, Золотому-4 (Родіні) та Станиці Луганській, а також трьох шкіл і двох дитячих садочків у невідконтрольних уряду Гольмівському та Оленівці. Проте Місія не в змозі підтвердити, чи ці території очищені від мін та НВБ.

ІНФОРМАЦІЙНО-РОЗ'ЯСНЮВАЛЬНІ ЗАХОДИ З ІНФОРМУВАННЯ ПРО МІННУ НЕБЕЗПЕКУ

Інформаційно-роз'яснювальні заходи з інформування населення про мінну небезпеку відіграють важливу роль для зниження ризиків, які становлять міни та інші вибухонебезпечні предмети у громадах, що постраждали від конфлікту в Донецькій та Луганській областях.

Координатор проектів ОБСЄ в Україні підтримує українську владу в розробці навчальних матеріалів, які використовуються різними суб'єктами в Україні, та для навчання тренерів із питань мінної безпеки.

СММ регулярно працює з міжнародними НУО, а саме: HALO Trust, Данською групою з розмінування та Швейцарським фондом протимінної діяльності (FSD), обмінюючись інформацією в рамках двосторонніх зустрічей, періодичних оновлень, засідань та семінарів Підкластеру ООН з промінної діяльності. Усі три організації мають значний досвід роботи в напрямку протимінної діяльності в регіоні, зокрема досвід проведення інформаційно-роз'яснювальних заходів. СММ також розробила різні інформаційно-просвітницькі матеріали з питань мінної безпеки, які спостерігачі роздають під час патрулювання в підконтрольних і непідконтрольних урядові районах. У підконтрольних урядові районах Місія зосередила свої зусилля на розповсюдженні інформаційно-просвітницьких матеріалів та проведенні занять із мінної безпеки у школах, розташованих у межах 1 км від лінії зіткнення, де існує значна загроза через наявність мін і НВБ, наприклад: у Райгородці, Трьохізбенці, Станиці

Співробітники Місії проводять заняття з мінної безпеки в дитсадку в підконтрольному урядові Артемі, квітень 2019 р.

Луганській на Луганщині та в Мирному на Донеччині. З початку 2018 року СММ провела інформаційно-просвітницькі заходи в понад 15 школах та садочках для приблизно 1 000 дітей, а також 35 вчителів та шкільних працівників.

Через обмежений доступ до шкіл та інших установ Місія досі не змогла забезпечити проведення інформаційно-роз'яснювальних заходів з інформування про мінну небезпеку в непідконтрольних урядові районах. СММ продовжує проводити тренінги з питань мінної безпеки та надавати рекомендації своїм співробітникам, які працюють на сході України.

Місія також продовжує проводити інформаційно-роз'яснювальні заходи з інформування про мінну небезпеку в рамках Міжнародного дня просвіти з питань мінної небезпеки і допомоги у протимінній діяльності, що припадає на 4 квітня.

У 2019 році команди СММ у Києві, Маріуполі та Сєвєродонецьку разом з іншими міжнародними та громадськими організаціями брали участь у виїзних заходах з метою підвищення рівня обізнаності з питань мінної безпеки. На заході у Києві команда СММ презентувала інформаційно-просвітницькі матеріали з питань мінної безпеки, зокрема муляжі мін та НВБ, а також розповідала про діяльність Місії. СММ розповсюдила понад 2 500 примірників інформаційно-просвітницьких матеріалів, зокрема буклети, календарі та шкільні зошити. У заході взяли участь понад 600 осіб у Києві, 800 у Маріуполі, 700 у Сєвєродонецьку, а також представники місцевої влади та місцевих ЗМІ. СММ ОБСЄ та Координатор проектів ОБСЄ в Україні оприлюднили спільну заяву, у якій наголосили на важливості протимінної діяльності на сході України¹⁹.

Міжнародний день просвіти з питань мінної безпеки, м. Київ, 4 квітня 2019 р.

¹⁹ Голова СММ ОБСЄ та Координатор проектів ОБСЄ в Україні підкреслюють важливість протимінної діяльності на сході України, 4 квітня 2019 р.: <https://www.osce.org/uk/special-monitoring-mission-to-ukraine/416219>.

ВПЛИВ НА СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ МІСІЇ

Через загрозу, яку становлять міни та НВБ, доступ СММ до певних доріг, які попередньо були визначені як важливі для здійснення ефективного моніторингу з боку Місії, і далі є обмеженим, що створює перешкоди для свободи пересування СММ та виконання її мандата. Місія досі має частково обмежений доступ на ділянках розведення, незважаючи на роботи з розмінування, що проводилися в рамках процесу розведення сил і засобів.

Виконання мандата СММ також обмежується через ризики, які становлять міни та НВБ на неасфальтованих дорогах. Після летального випадку 23 квітня 2017 року поблизу непідконтрольного уряду Пришиба Місія здійснює патрулювання тільки асфальтованими чи бетонними дорогами²⁰. Отже, у багатьох випадках СММ не може перевірити повідомлення щодо жертв серед цивільного населення та пошкоджень цивільних об'єктів та об'єктів цивільної інфраструктури поблизу лінії зіткнення та не має доступу до значної кількості місць зберігання озброєння. Наприклад, у жовтні 2019 року СММ перевіряла інформацію про 50-річного чоловіка, який отримав поранення через обстріл у непідконтрольному уряду Мінеральному, але спостерігачі не змогли дістатися до місця інциденту через те, що під'їзна дорога була неасфальтованою. СММ стикалася з подібними перешкодами під час перевірки інформації про жертв серед цивільного населення в непідконтрольних урядів Зайцевому,

мікрорайоні Трудівські в Донецьку, а також у підконтрольних урядів Новгородському та Кримському.

Крім того, наявність мін, НВБ та інших вибухонебезпечних предметів продовжує створювати загрозу безпеці патрулів СММ, у тому числі на асфальтованих дорогах, наприклад, на дорозі Т0504 (між підконтрольною урядів Попасною та непідконтрольним урядів Молодіжним), про що зазначено вище в цьому звіті. До того ж у лютому 2019 року в підконтрольній урядів Трьохізбенці команда СММ помітила 8 протитанкових мін на дорозі Т1315, а також осколкову протипіхотну міну та гранату, розміщені на західній опорі зруйнованої секції мосту по маршруту патрулювання СММ²¹. В обох випадках це перешкоджало доступу Місії до цієї місцевості.

²⁰ Див. [Оперативний звіт СММ від 23 квітня 2017 року](#).

²¹ Див. [Оперативний звіт СММ 21 лютого 2019 року](#).

ЗАКЛЮЧНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

СММ продовжує повідомляти про міни та інші вибухонебезпечні предмети в Донецькій та Луганській областях, наявність багатьох із яких було зафіксовано вперше. Через наявність цих предметів цивільне населення наражається на значну небезпеку, що позначається на їхній життєдіяльності, здатності забезпечити засоби до існування, займатися економічною діяльністю, мати доступ до послуг та освіти, та обмежує їхню свободу пересування. Зі 133 жертв серед цивільного населення, підтверджених Місією протягом звітного періоду, майже 25% — діти.

Наявність таких предметів ускладнює та створює небезпеку для проведення ремонтних робіт і технічного обслуговування на об'єктах цивільної інфраструктури, розташованих біля лінії зіткнення. Як зазначалося вище, це також призводить до жертв серед цивільних бригад, які проводять розмінування. Очищення забруднених територій навколо об'єктів цивільної інфраструктури означає, що ремонт та техобслуговування займає більше часу, у той час як мирні жителі залишаються без води, світла та газу. Наявність мін та інших вибухонебезпечних предметів також створює загрозу безпеці співробітників СММ та впливає на можливість Місії виконувати свій мандат, обмежуючи свободу пересування спостерігачів у постраждалих від конфлікту районах Донецької та Луганської областей. Територія КПВВ і відповідних блокпостів, що не контролюються урядом, та навколо них має особливе значення, оскільки щодня через ці пункти пропуску проходять десятки тисяч цивільних осіб.

Уряд України та збройні формування повинні дотримуватися зобов'язань,

прийнятих у березні 2016 року за Рішенням ТКГ щодо протимінної діяльності, стосовно позначення та огороження ділянок, які підлягають очищенню від мін, та проведення інформаційно-роз'яснювальних заходів з інформування цивільного населення про мінну небезпеку. Відсутність важливої інформації, такої як: дані та мапи ділянок ймовірної чи підтвердженої наявності мін та НВБ, сповільнює прогрес та може сприяти створенню атмосфери недовіри.

Після початку процесу розведення в червні 2019 року СММ зафіксувала проведення робіт із розмінування на всіх трьох ділянках розведення. Однак потрібно зробити більше для того, щоб зменшити вплив, який становлять міни та інші вибухонебезпечні предмети у всіх постраждалих від конфлікту районах на сході України.

Продовження діяльності щодо підвищення рівня обізнаності цивільного населення шляхом проведення інформаційно-роз'яснювальних заходів з інформування про мінну небезпеку, зокрема за підтримки міжнародних НУО, є вкрай важливим для зниження ризиків, який становлять міни, НВБ та інші вибухонебезпечні предмети, особливо в районах, до яких доступ досі обмежено. Коли Закон «Про протимінну діяльність в Україні» від 2018 року буде реалізовано, це стане позитивним кроком для зменшення впливу від мін та НВБ, принаймні в підконтрольному уряду районах, оскільки цим законом передбачається фінансування та створення інституційної основи для розробки та впровадження політики та програм у сфері протимінної діяльності.